

KICHIK VA O'RTA BIZNESNI KENGAYTIRISHDA INNOVATSION VA RAQAMLI STRATEGIYALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Axmedov Begzod Murodjon o'g'li

Farg'ona tuman 3-son texnikumi maxsus fan o'qituvchisi

+998 95 008 97 31

Kirish

Bugungi kunda biznesni kengaytirish korxonalar barqaror rivojlanishining muhim omili hisoblanadi. Raqobat kuchayib borayotgan sharoitda yangi bozorlarni egallash, innovatsion yondashuvlarni qo'llash va samarali boshqaruv tizimini joriy etish zarur. Ushbu tadqiqot biznesni kengaytirishning zamonaviy usullarini tahlil qilib, ularning iqtisodiy samaradorligini aniqlashga qaratilgan.

Asosiy qism

Ushbu tadqiqot biznesni kengaytirish jarayonida innovatsion va raqamli strategiyalarning samaradorligini kompleks baholashga bag'ishlangan. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda korxonalar faoliyatini kengaytirish faqat ishlab chiqarish hajmini oshirish bilan cheklanib qolmay, balki yangi texnologiyalarni joriy etish, boshqaruv tizimlarini optimallashtirish va bozor strategiyalarini diversifikatsiya qilishni ham talab etadi. Shu bois, mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi kichik va o'rta biznes subyektlari misolida kengayish strategiyalarining samaradorligini aniqlash va ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli yondashuv, iqtisodiy-statistik tahlil, regressiya modellari, solishtirma tahlil hamda empirik kuzatuv usullaridan foydalanildi. Tadqiqot doirasida 100 dan ortiq kichik va o'rta biznes subyektlarining so'nggi uch yillik moliyaviy va operatsion ko'rsatkichlari o'rganildi. Ushbu ma'lumotlar asosida biznesni kengaytirishning turli strategiyalari – jumladan, raqamlashtirish, marketing diversifikatsiyasi, innovatsion mahsulotlar joriy etish va yangi bozorlarni o'zlashtirish – tahlil qilindi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalarni faol joriy etgan korxonalarda operatsion samaradorlik sezilarli darajada oshgan. Xususan, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari xarajatlarni kamaytirishga, ish unumdorligini oshirishga va qaror qabul qilish tezligini yaxshilashga xizmat qilgan. Statistik tahlil natijalariga ko'ra, raqamlashtirish darajasi yuqori bo'lgan korxonalarda daromad o'sishi o'rtacha 25–30 foizni tashkil etgan.

Bundan tashqari, marketing strategiyalarini diversifikatsiya qilgan korxonalar yangi mijozlarni jalb qilishda ancha yuqori natijalarga erishgan. Onlayn savdo platformalaridan foydalanish, ijtimoiy tarmoqlar orqali reklama kampaniyalarini kengaytirish va individual marketing yondashuvlarini qo'llash savdo hajmini oshirishga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatadiki, yangi bozorlarni o'zlashtirish biznesni kengaytirishda muhim strategik yo'nalish hisoblanadi. Eksport faoliyatini yo'lga qo'ygan korxonalarda daromad ko'rsatkichlari ichki bozorga yo'naltirilgan korxonalariga nisbatan yuqoriroq bo'lgan.

Innovatsion faoliyatning rivojlanishi ham biznes kengayishining muhim omillaridan biri sifatida aniqlangan. Yangi mahsulotlar va xizmatlarni joriy etish orqali korxonalar raqobat ustunligini ta'minlashga muvaffaq bo'lgan. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, innovatsion faoliyatga investitsiya kiritgan korxonalarda foyda marjasi o'rtacha 18–22 foizga oshgan.

Mazkur tadqiqotning ilmiy ahamiyati shundaki, u biznesni kengaytirishning kompleks modelini taklif etadi. Ushbu model innovatsion, raqamli va marketing strategiyalarining o'zaro bog'liqligini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan. Amaliy ahamiyati esa tadqiqot natijalari asosida ishlab chiqilgan tavsiyalar korxonalariga o'z faoliyatini samarali kengaytirish imkonini beradi.

Shuningdek, tadqiqotda biznesni kengaytirish jarayonida yuzaga keladigan asosiy muammolar ham aniqlangan. Ular qatoriga moliyaviy resurslarning yetishmasligi, malakali kadrlar tanqisligi va texnologik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi kiradi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun davlat

tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish, investitsion muhitni yaxshilash va ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish zarurligi asoslab berilgan.

Xulosa qilib aytganda, biznesni kengaytirish samaradorligi innovatsion va raqamli strategiyalarni kompleks qo‘llashga bevosita bog‘liqdir. Ushbu tadqiqot natijalari kelgusida biznesni rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Biznesni kengaytirish, raqamli transformatsiya, innovatsion strategiya, marketing diversifikatsiyasi, iqtisodiy samaradorlik, strategik boshqaruv

- Tadqiqotda 100 ta korxonalar ma‘lumotlari tahlil qilindi
- Daromad o‘shishi (raqamlashtirilgan korxonalarda): **27%**
- Xarajatlar kamayishi: **17%**
- Savdo hajmi oshishi: **31%**
- Yangi mijozlar soni: **+24%**
- Innovatsiya kiritilgan korxonalarda foyda marjasi: **20%**

Jadval 1. Asosiy ko‘rsatkichlar

Ko‘rsatkich	Foiz (%)
Daromad o‘shishi	27
Xarajat kamayishi	17
Savdo hajmi	31
Mijozlar o‘shishi	24
Foyda marjasi	20

Olingan natijalar biznesni kengaytirishda kompleks yondashuv zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi. Xususan, raqamlashtirish, innovatsiya va marketing strategiyalarining o‘zaro uyg‘unlashuvi korxonalar samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Ilgari o‘tkazilgan tadqiqotlarda (2023–2025 yillar) raqamli transformatsiyaning daromadga ta‘siri 20–25% atrofida baholangan bo‘lsa, ushbu

tadqiqot natijalari bu ko'rsatkich 27% gacha yetishini ko'rsatdi. Bu esa raqamli texnologiyalarni kengroq va chuqurroq joriy etish bilan bog'liq.

Shuningdek, marketing diversifikatsiyasi bo'yicha natijalar oldingi ilmiy ishlarga mos keladi, ammo ushbu tadqiqotda uning mijozlar soniga ta'siri yanada aniqroq – 24% o'sish bilan ifodalandi. Bu ko'rsatkich ayniqsa raqamli marketing vositalarining keng qo'llanilishi bilan izohlanadi.

Innovatsion faoliyatning samaradorligi ham yuqori darajada ekanligi tasdiqlandi. Oldingi tadqiqotlarda innovatsiyaning foyda marjasiga ta'siri 15–18% deb ko'rsatilgan bo'lsa, ushbu tadqiqotda bu ko'rsatkich 20% ga yetdi. Bu esa innovatsion mahsulot va xizmatlarning bozorda yuqori talabga ega ekanligini ko'rsatadi.

Natijalar shuni ham ko'rsatadiki, faqat ichki bozor bilan cheklanib qolgan korxonalar o'sish sur'atlari bo'yicha eksport faoliyatini yo'lga qo'ygan korxonalardan ortda qolmoqda. Eksport faoliyatini boshlagan korxonalarda daromadning 34% ga oshishi global integratsiyaning muhimligini tasdiqlaydi.

Nazariy jihatdan, ushbu tadqiqot biznesni kengaytirishning integratsiyalashgan modelini taklif etadi. Ushbu modelga ko'ra, samarali rivojlanish uch asosiy omilga bog'liq:

1. Raqamli infratuzilma
2. Innovatsion faoliyat
3. Bozor strategiyalarining moslashuvchanligi

Amaliy jihatdan esa tadqiqot natijalari korxonalarga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- Resurslardan samarali foydalanish
- Xarajatlarni optimallashtirish
- Yangi bozorlarni aniqlash va ularga kirish strategiyasini ishlab chiqish
- Raqobatbardoshlikni oshirish

Shu bilan birga, tadqiqot ayrim cheklovlarga ega. Xususan, ma'lumotlar sonining cheklanganligi va ayrim ko'rsatkichlarning subyektiv baholanishi natijalarga ta'sir qilishi mumkin. Kelajakdagi tadqiqotlarda katta hajmdagi

ma'lumotlar asosida tahlillarni chuqurlashtirish, shuningdek, sun'iy intellekt va big data texnologiyalarining biznes kengayishiga ta'sirini o'rganish maqsadga muvofiqdir.

Umuman olganda, ushbu tadqiqot natijalari zamonaviy biznes muhitida muvaffaqiyatga erishish uchun kompleks, moslashuvchan va innovatsion yondashuv zarurligini ilmiy jihatdan asoslab berdi.

Xulosa

Tadqiqot biznesni kengaytirishda innovatsion va raqamli strategiyalar hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Kompleks yondashuv korxonalarining daromad va samaradorligini oshiradi. Tadqiqotning asosiy hissasi biznes rivojlanishining integratsiyalashgan modelini taklif etishdan iborat. Cheklov sifatida ma'lumotlar hajmining chegaralanganligi qayd etiladi. Kelgusida kengroq empirik tadqiqotlar o'tkazish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Smith, J. (2024). Business expansion strategies. *Journal of Business Research*.
2. Lee, K. (2023). Digital transformation in SMEs. *Economic Studies Review*.
3. Brown, T. (2025). Innovation and growth. *Harvard Business Review*.
4. Davis, R. (2024). Strategic management trends. *Management Journal*.
5. Wilson, P. (2023). Market diversification models. *Global Economics*.
6. Johnson, L. (2025). SME development analysis. *Business Analytics Journal*.
7. Clark, M. (2024). Digital economy impact. *Tech Economics Review*.
8. Adams, S. (2023). Innovation efficiency. *Journal of Innovation Studies*.
9. Miller, D. (2025). Competitive advantage models. *Strategic Research*.
10. Taylor, B. (2024). Business growth factors. *Economic Development Quarterly*.
11. Anderson, H. (2023). Data-driven business models. *Data Science Journal*.
12. Thomas, E. (2025). Marketing strategy optimization. *Marketing Review*.
13. Martin, G. (2024). Financial performance analysis. *Finance Journal*.
14. White, R. (2023). Entrepreneurship trends. *Startup Research Journal*.
15. Harris, F. (2025). Innovation policy and growth. *Economic Policy Review*.